

STORYLINE: vtáhněte děti do děje světa okolo

Musí být děti ve třídě dětmi ve třídě, aby se něco naučily? Právě naopak...

TEXT Bohumil Kartous

Představte si, že žijete v horské vesnici, kterou permanentně ohrožuje obr a škodí jí. Jste dítě ve třetí třídě na základní škole a obr stojí ve třídě v podobě velké figuríny, mluvící hlasem učitele. Společně s ostatními dětmi tvoříte společenství čelící zevní hrozbě, jejíž odvrácení vyžaduje vaše společné síly a dovednosti. Musíte podstoupit dohadování, vyjednávání, hledání řešení nesnadného problému, což jsou všechno kriticky důležité kompetence, skills, říkejte tomu jakkoliv, potřebné v běžném životě každý den. Na pozadí příběhu, jehož děj samy určují, se děti učí, co to je společnost a jak funguje, jaké role v ní zastává jednotlivci. Učitel neřídí, nestanovuje pravidla, nenapomíná. Učitel je „problem maker“, ten, kdo do příběhu vkládá reálné problémy. Nebezpečí, které obr představuje, tak může nabývat podoby ohrožení životního prostředí, vlastnictví, bezpečí, čehokoliv dalšího, co je běžnou součástí reálného života. Podstatné a převratné je, že děti se o tom neučí, děti se do své role musejí ponořit. Čeká je spousta společného rozhodování o věcech, o nichž se budou později – jako dospělí občané – muset rozhodovat.

Příběh a prožitky jsou nám vlastní
Storyline není nic převratného. Psychologové i učitelé přece dávno vědí, že to, co se chceme dobře naučit, musíme nejlépe prožít. V běžné škole to tak ale nefunguje. Role dětí jsou ve třídě vesměs dané, většinou tak, že mají poslouchat, co jim učitel říká a zapamatovat si to, co zdůrazňuje jako důležité. Takové učení často zcela pomíjí řadu různých důležitých dovedností

(kompetencí, skills), které u vzdělaného člověka běžně očekáváme.

Příběh má skutečně velkou moc. Důkazem je, že naše kultura je ve své podstatě vystavěna na kanonických příbězích, jako jsou všechny pohádky, starověké eposy, Bible, Korán a všechny další podoby „velkých“ příběhů. A nové „velké“ příběhy stále znovu a znovu vznikají.

Skotské know how v českých školách

Metoda storyline, děj, je pravděpodobně v repertoáru každého dobrého učitele. Dobrý učitel totiž vtaňuje děti děje světa okolo nich a tak je učí. Velké zázemí však vzniklo v 70. letech ve Skotsku a postupně se vytvořilo v dalších evropských zemích, jako je Nizozemí a skandinávské země. V současnosti zažívá storyline ve Skotsku renesanci a expanduje mimo jeho hranice. Díky tomu se mohli učitelé základních škol seznámit s metodou na workshopu, který zorganizovala nezisková organizace Na Zemi a který proběhl na konci srpna v Ivanovicích u Brna.

Diana Ellis se věnuje dalšímu vzdělávání učitelů v organizaci WOSDEC (West of Scotland Education Centre) a přijela v roli ambasadorky dějového vyučování i do Ivanovic. Organizace, kterou zastupuje, vytvořila pro učitele vzdělávací program i inspirativní témata, která mohou ve výuce využít. Storyline v jejich pojetí zahrnuje široké spektrum témat, která jsou obecně považována za nejdůležitější, životní prostředí, společnost a odpovědné občanství. „Převzali jsme původní metodu a dali jí rozměr současnosti,“ vy-

světluje paní Ellis, proč se program pro učitele jmenuje Global storyline.

Učitel? Vede, ale nerozhoduje

Společně s ní přijela českým učitelům storyline přiblížit i Marie – Jean McNaughton, která učí drama na University of Strathclyde v Glasgow. Zároveň učí učitele používat drama ve výuce.

„Snažíme se vrátit storyline zpět do výuky. Pracujeme s časem, prostorem, s historií a budoucností, umožňující dětem rozvíjet představivost o lidech v určitých situacích tím, že se do jejich rolí samy dostávají.“

Významným přínosem storyline je to, že děti se stávají hybateli dění. Role učitele se mění. Už není tím, kdo dětem sděluje „pravdy“, naopak jim umožňuje samostatné objevování. Nastolí situaci (příběh) a následně do něj promítá konkrétní témata. Zbytek už je na dětech a na jejich vlastním uvážování, dohodě a rozhodování. „Velkou roli má dramatizace, improvizace a schopnost učitele, k tomu je potřeba příprava,“ říká paní McNaughton, která vedla dvoudenní kurz pro učitele v Ivanovicích.

Děti, před kterými se politici hezky zapotí ...

Výhodou celého přístupu je, že vtáhnout děti do děje lze už v brzkém věku. „Vzdělávat prostřednictvím storyline lze děti od 4, 5 let,“ popisuje svou zkušenost paní McNaughton. Dodává, že metoda vychází konstruktivistického přístupu k učení, což je jeden z dominantních pedagogických směrů. Konstruktivistický přístup vychází z předpokladu, že lidé mohou nové znalosti stavět pouze na těch stávajících.

Dosah storyline nekončí ve škole. „Děti mohou přenášet své zkušenosti ze školy domů a zapojovat rodiče do témat, s nimiž se setkali,“ poznamenává paní McNaughton. Upozorňuje také na fakt, že děti jsou prostřednictvím storyline zasvěcovány do témat s politickým nábojem a že se nejednou stalo, kdy nějaký skotský politik přišel ukázat do školy a místo obdivu sklidil ze strany dětí dost nepříjemné otázky na tělo. „Storyline učí děti, jak odolávat manipulacím,“ dává příklad skotská lektorka. Storyline pracuje také s mediální manipulací a s jejím odhalováním na pozadí příběhů.

JSEM RODIČ

Storyline přináší do školy způsob vzdělávání, který je postaven na přirozeném způsobu učení, jenž je člověku vlastní. Učíme se nejlépe tehdy, pokud máme možnost si něco prožít, získat vlastní zkušenost. Největším přínosem storyline pro děti je, že se osamostatňují ve svém úsudku a zároveň se učí odpovědnosti za své jednání. Tento aspekt výchovy by měla posilovat především rodina a storyline v tom může významně pomoci. Ostatně prvky storyline lze skvěle využít i v rodinné výchově.

JSEM UČITEL

Metoda vyučování postavená na konstruktivistickém přístupu, která využívá prvky dramatu a prožitku k tomu, aby si zapojené děti lépe uvědomily společenské role, postoje a hodnoty, aby si vyzkoušely jednání a komunikaci s ostatními a aby se naučily samostatně rozhodovat. Role učitele je navodit téma a práci dětí následně kormidlovat, případně vytvářet problémy, které děti samy řeší. V ČR zajišťuje osvětlu metody nezisková organizace Na Zemi, www.nazemi.cz.

Demokracii se lze naučit. Umíme to?

Ve Skotsku má tradici výuková metoda zvaná storyline, česky řečeno děj. S využitím určitého fiktivního narativu, jako třeba že třída je vesnice, kterou ohrožuje obr, s nímž je potřeba jednat, aby nedělal další škody, vtahuje děti do reálných problémů a učí je hledat jejich skutečná řešení.

TEXT: Bohumil Kartous (pro *Hospodářské noviny*)

Prosté a přitom neuvěřitelně potentní. Děti ve svých rolích zažívají na vlastní kůži, jaké je to být součástí nějakého společenství, jak funguje spolupráce, jak společně čelit vnějšímu nebezpečí. Učí se, že život jedince a jeho kvalita závisí na společnosti, ve které žije, a naopak. Tím, že děti vtáhnou do děje, dáváte jim neocenitelnou a pouhým výkladem nepřenositelnou zkušenost. Vedle toho může učitel do příběhu vetknout konkrétní a hmatatelné problémy současnosti a tak seznamovat děti s reálným světem, do kterého vyrůstají a jehož problémy budou muset zanedlouho řešit. Lze takhle učit děti o čemkoliv, o životním prostředí, o kulturních rozdílech, o lidských právech, o demokracii ...

Je to skutečně neuvěřitelně prosté a zároveň prokazatelně efektivní. Důkazem budiž to, že naše kultura je ve

své podstatě vystavěna na kanonických příbězích, jako jsou všechny pohádky, starověké eposy, Bible, Korán a všechny jejich další, novodobé ekvivalenty. Po určitou dobu byly příběhy jediným prostředkem reprodukce mýtů, které představovaly způsob chápání univerza.

S rozpadem mýtů došlo i ke zpochybnění velkých příběhů a jejich platnosti, nicméně síla příběhu se nikdy nezmenšila, jen se rozptýlila a přeskupila. Příběhy pořád ovlivňují formování osobní i společenské identity, výsledky voleb, ekonomický úspěch. Film i literatura jsou žánry příběhu. Média příběhy zbožňují, odvíjí se od nich přirozený zájem.

Velké historické příběhy nemusejí přetrvat, ty malé vlastní ano

Příběh neztratil nic ani na své síle vzdělávat. Storyline není nic jiného

než uvědomování si této možnosti a snaha ji pozitivně využít k přípravě dětí na reálný život v reálném světě. Využití příběhu lze pochopitelně i negativně, všechny úspěšné propagandy pracují s psychologicky propracovanými narativy. Kdo zná Švejka, zná i příběh o chrabrém rakouském vojínovi, jemuž sice šrapnel ustřelil hlavu, jeho tělo však ještě stihlo sestřelit ručnicí nepřátelský letoun. Skvělá karikatura propagandy.

Ostatně Haškův Švejk je geniálním příběhem, na jehož pozadí je neopakovatelně vykreslena absurdita lidského jednání. Právem patří mezi kanonické příběhy české kultury a jeho prostřednictvím lze stále mnohé vysvětlovat.

Velmi silným příběhem, i padesát let poté, co se odehrál, je tzv. Pochod na Washington a vystoupení kazatele Martina Luthera Kinga na shromáždění